

Beata Dobrowolska [ORCID: 0000-0001-9178-9534]

Katedra i Zakład Zarządzania w Pielęgniarstwie, Wydział Nauk o Zdrowiu,
Uniwersytet Medyczny w Lublinie

FAMILY – HEALTH – DISEASE,
EDS. FILIP GOŁKOWSKI,
MAŁGORZATA KALEMBA-DROŹDŹ
[OFICYNA WYDAWNICZA AFM, KRAKÓW 2020, 124 S.]

Zależności między rodziną, zdrowiem a chorobą są dobrze udokumentowane w literaturze naukowej wielu dyscyplin, m.in. medycyny, nauk o zdrowiu i nauk społecznych. Przez cały okres ludzkiego życia rodzina odgrywa kluczową rolę zarówno w kształtowaniu nawyków zdrowotnych jej członków, jak i w procesie wsparcia w obliczu choroby czy opieki nad chorym w różnym stanie zdrowia, aż po towarzyszenie mu podczas umierania i śmierci.

Recenzowana monografia *Family – Health – Disease* została podzielona na sześć rozdziałów, które dotyczą różnorodnej tematyki, skoncentrowanej na triadzie zależności między zdrowiem, chorobą a funkcjonowaniem i rolą rodziny. Cztery rozdziały prezentują wyniki badań empirycznych, natomiast dwa – zagadnienia na podstawie niesystematycznego przeglądu piśmiennictwa.

Dwa pierwsze rozdziały dotyczą kwestii obciążenia i wsparcia opiekunów nieformalnych w sytuacji zmagania się z chorobą przewlekłą osoby bliskiej. W rozdziale *Caregiver burden in relatives of patients with schizophrenia – reality and methods of support* autorstwa Agnieszki Fusińskiej-Korpik, znajdujemy wnikliwą analizę sytuacji członków rodziny, którzy opiekują się osobą chorującą na schizofrenię. Autorka przedstawiła przegląd: wyników badań dotyczących zjawiska obciążenia opiekunów osób chorych psychicznie, czynników, które

determinują to obciążenie oraz metod wsparcia członków rodziny w sytuacji opieki nad osobą z tego rodzaju chorobą. Jak podkreśla autorka, konieczne jest monitorowanie zjawiska obciążenia (wypalenia) opiekunów osoby chorej psychicznie celem możliwości uzyskania szerokiego obrazu aktualnej sytuacji oraz jej znaczenia dla rehabilitacji chorego. Rozdział drugi, *Assessment of selected types of support and their importance for the quality of life of carers of people after ischemic stroke*, napisany przez Agnieszkę Skorupską-Król, Paulinę Kurleto i Grażynę Dębską, kontynuuje tematykę wsparcia opiekunów nieformalnych osób, które doświadczyły kryzysu zdrowotnego o przewlekłych skutkach, w tym przypadku udaru niedokrwiennego mózgu. Autorki zaprezentowały wyniki badań własnych przeprowadzonych w grupie 39 opiekunów nieformalnych, których celem była ocena wybranych rodzajów wsparcia i wskazanie ich znaczenia dla samooceny jakości życia opiekunów. Badania pozwoliły autorkom wyciągnąć następujące wnioski: odpowiednie wsparcie społeczne dla opiekunów pacjentów z udarem niedokrwiennym mózgu jest ważne dla ich satysfakcji z jakości życia. Dodatkowo zadowolenie z osobistego funkcjonowania ułatwia im podejmowanie działań, które są istotne dla kompetentnej opieki nad chorym.

Kolejne dwa rozdziały koncentrują się na szeroko pojętej problematyce profilaktyki zaburzeń zdrowia w wymiarze psychicznym i fizycznym. W rozdziale trzecim, *Currently emerging possibilities of effective suicide prevention*, autorstwa Leszka Pawłowskiego oraz Jakuba Bila, znajdujemy przegląd najnowszych doniesień badawczych na temat zjawiska samobójstwa w różnych grupach wiekowych, mechanizmów, które do niego prowadzą oraz analizę modeli i strategii prewencyjnych. Rozdział ten ma szczególne znaczenie w kontekście Polski, w której odnotowuje się jedno z najwyższych wskaźników samobójstw, szczególnie w populacji młodych osób. Natomiast w rozdziale czwartym zaprezentowano wyniki badań własnych odnośnie *Wiedzy nastolatków i ich matek na temat profilaktyki raka szyjki macicy i szczepionek przeciwko wirusowi HPV*. Renata Bajcarczyk, Renta Florek i Dorota Kozieł, wykorzystując autorski kwestionariusz ankiety przeprowadziły badania wśród 105 dziewcząt (uczennic szkół średnich) oraz ich 46 matek, których wyniki pokazują, że posiadają one wiedzę na temat badania cytologicznego oraz związku między zakażeniem HPV a rozwojem raka szyjki macicy. Dodatkowo matki wiedzą, jak dochodzi do zakażenia HPV, ale posiadane przez nie informacje na temat szczepionek przeciwko HPV są niewystarczające, szczególnie w zakresie tego, którą szczepionkę wybrać. Matki opowiadają się za szczepieniami, jednak brak szczepień córek tłumaczą względami ekonomicznymi i brakiem wiedzy na temat szczepionek. Autorki formułują ponadto dwa praktyczne wskazania wynikające z ich wyników badań. Po pierwsze, trzeba informować rodziców o bezpieczeństwie szczepionek, ich typie oraz wieku, w jakim należy szczepić dziewczynki. Po drugie, należy zwrócić uwagę władz samorządowych i Narodowego Funduszu Zdrowia na finansowanie przynajmniej części kosztów

szczepień lub uwzględnienie szczepień przeciwko HPV w harmonogramie szczepień obowiązkowych.

Rozdział piąty opracowany przez Joannę Witkoś dotyczy *Opinii studentów ostatnich lat medycyny na temat etapów życia i wieku kobiet predysponowanych do wysiłkowego nietrzymania moczu*. Autorka prezentuje wyniki badań własnych na grupie 1581 studentów ostatniego roku studiów na kierunkach medycznych i nauk o zdrowiu. Przeprowadzone analizy pozwoliły na wyciągnięcie wniosku, że studenci kończący studia medyczne wykazują się dużą wiedzą na temat etapów życia, wieku i odsetka kobiet w Polsce cierpiących na wysiłkowe nietrzymanie moczu. Dodatkowo autorka stawia tezę, że jest wysoce prawdopodobne, że młody personel medyczny będzie w stanie przełamać barierę wstydu i poruszyć ten problem u swoich pacjentów.

Ostatni rozdział monografii, *The diet type: vegan or traditional European (non-excluding meat) affects the content of heavy metals, dioxins and polychlorinated biphenyls in human milk*, autorstwa Małgorzaty Kalemby-Drożdż, Agaty Grzywacz-Kisielewskiej i Joanny Kin-Dąbrowskiej, dotyczy analizy mleka 50 kobiet pod kątem zawartości metali ciężkich: arsenu, baru, chromu, cynku, kadmu, kobaltu, miedzi, niklu, ołowiu oraz rtęci, a także dioksyn i polichlorowanych bifenyli (PCB), w zależności od rodzaju stosowanej diety (tradycyjnej polskiej lub bez mięsa). W wyniku przeprowadzonej analizy autorki konkludują, że stwierdzono niejednoznaczny wpływ rodzaju diety na stężenie toksyn w mleku matki. Nie można jednak stwierdzić, że dieta wegetariańska jest czynnikiem zapobiegającym gromadzeniu się metali ciężkich lub dioksyn i PCB w mleku kobiecym. Natomiast czynnikiem, który może mieć istotne znaczenie jest różnorodność diety.

Zarówno struktura, jak i treści poszczególnych rozdziałów recenzowanej monografii dobrze odzwierciedlają zamysł redaktorów zawarty w tytule książki. Analizy prezentowane w rozdziałach stanowią cenne źródło wiedzy zarówno dla studentów medycyny i nauk o zdrowiu, profesjonalistów praktykujących zawody medyczne, jak i badaczy podejmujących zagadnienia zdrowia oraz choroby w kontekście funkcjonowania i roli rodziny, a także dla osób odpowiedzialnych za politykę zdrowotną decydentów.

